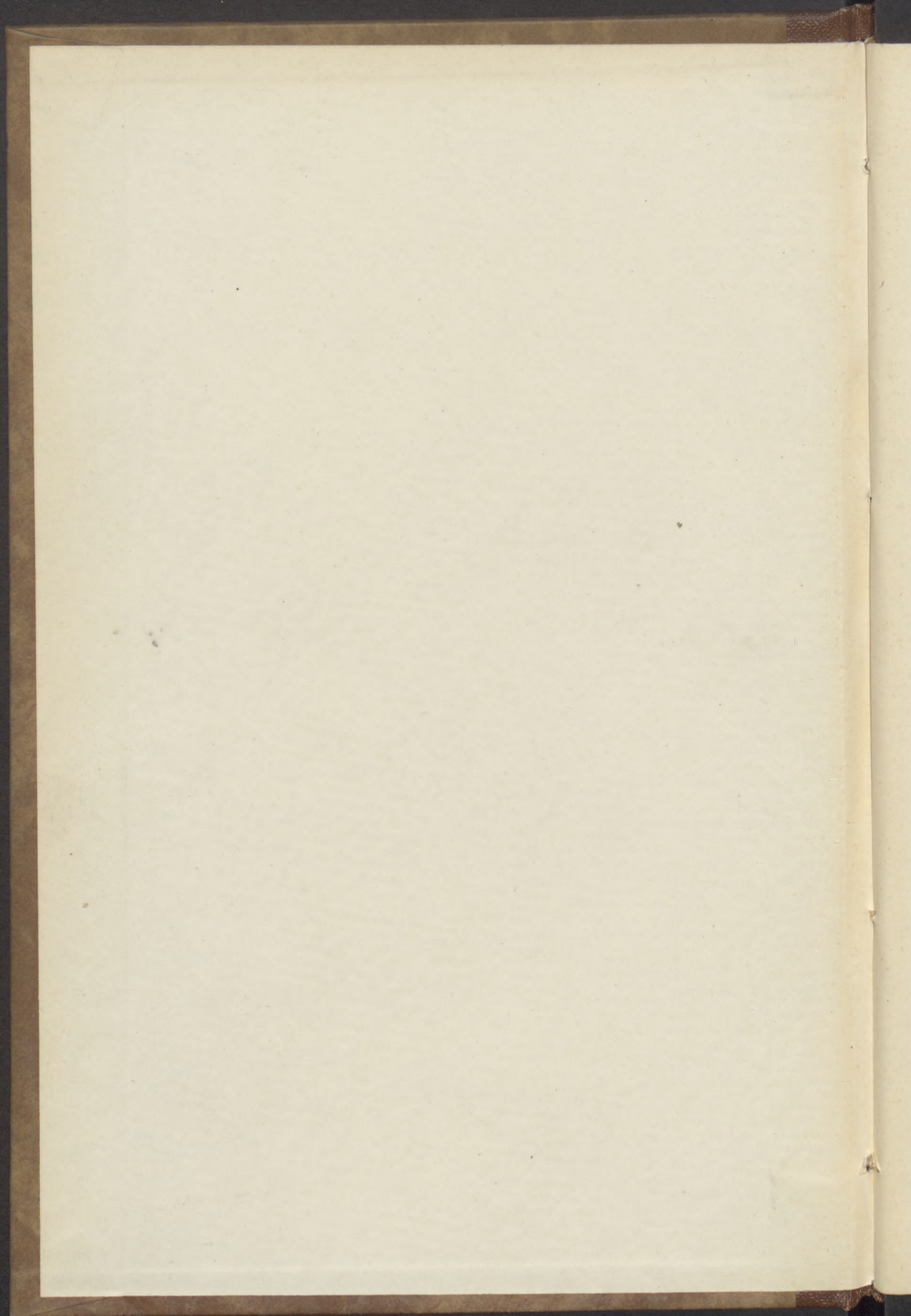
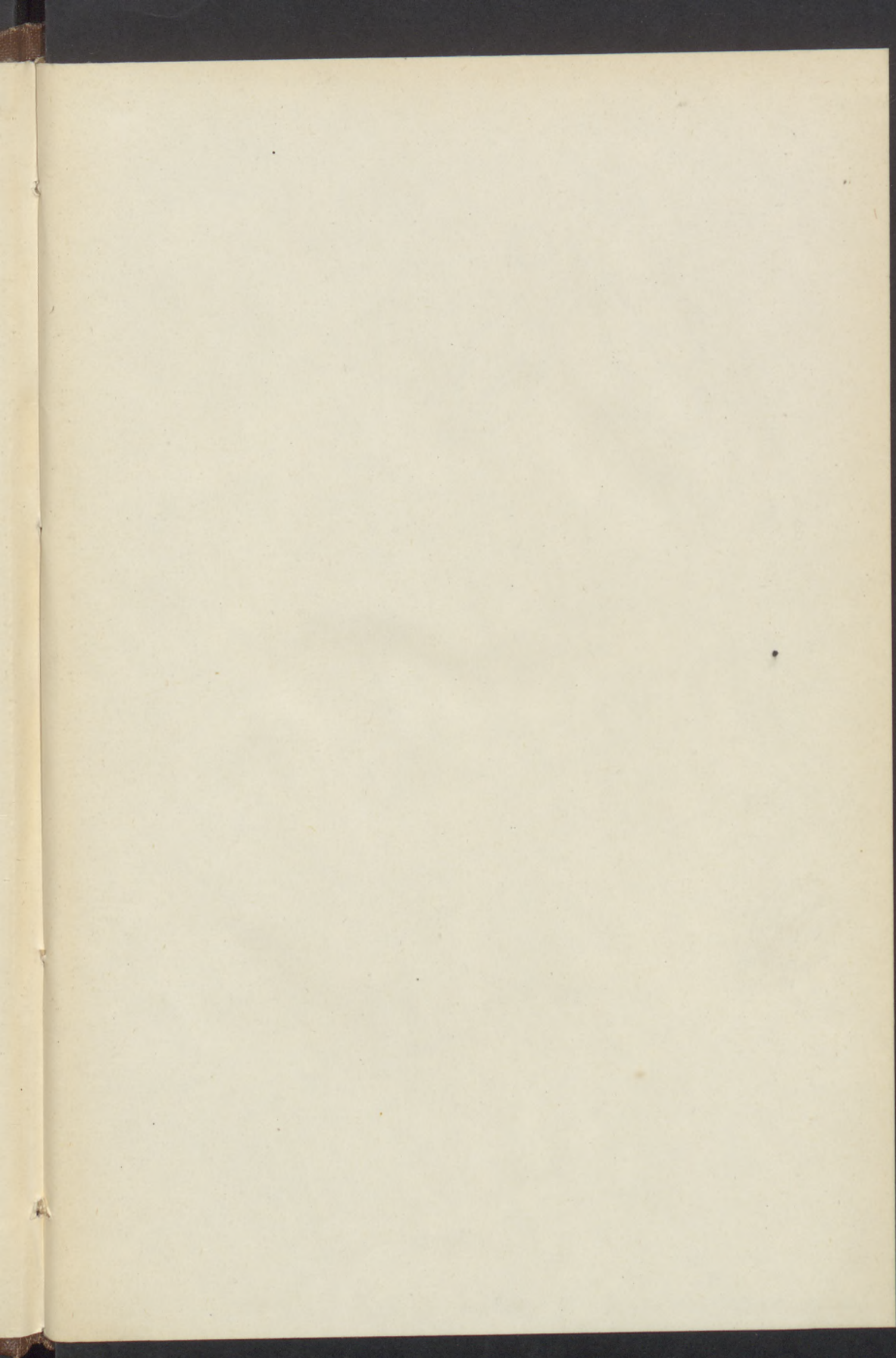

13261

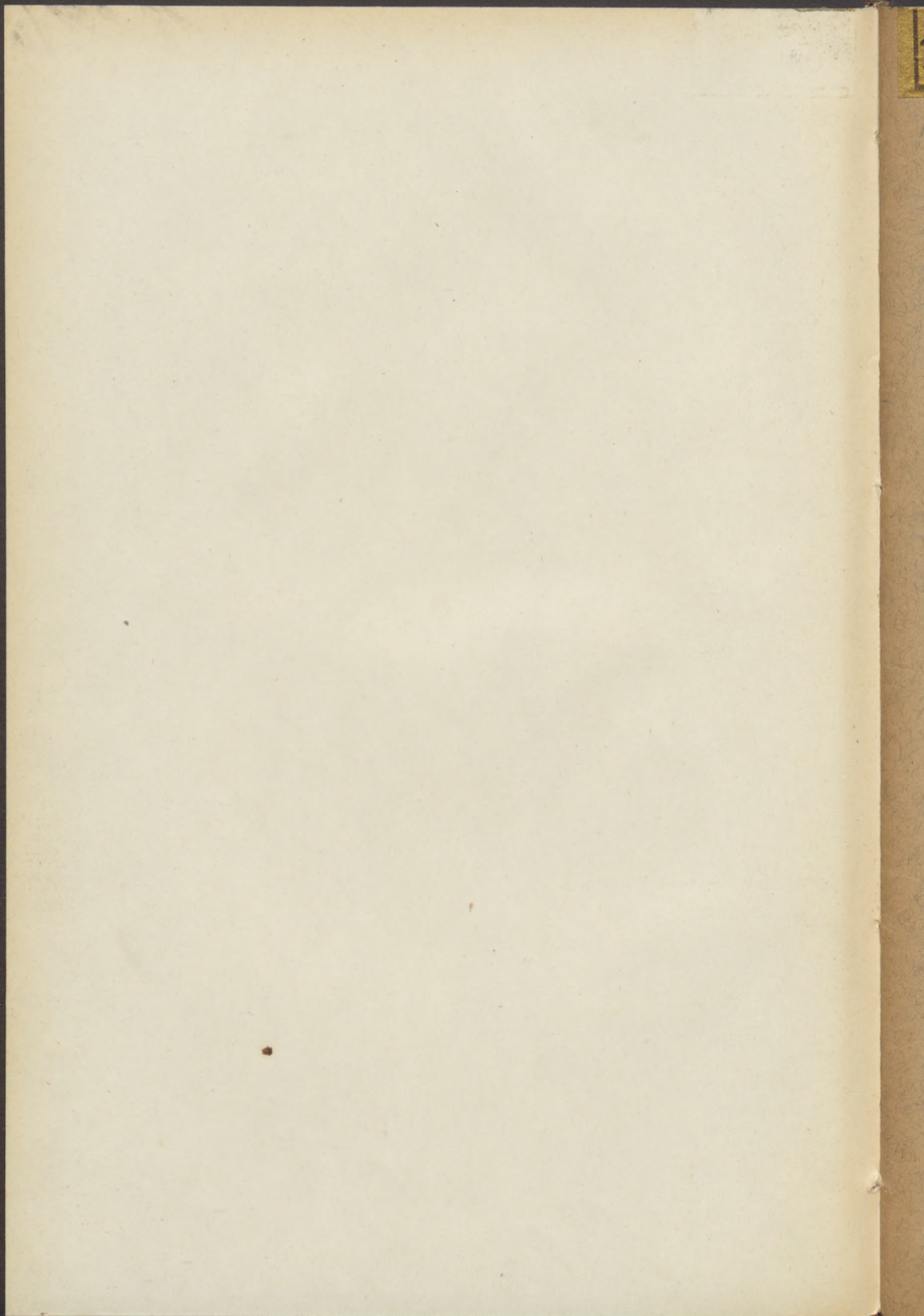
4

13261

MISKOLCI JOGÁSZÉLET KÖNYVTÁRA
ÚJ SOROZAT
4. SZÁM

KRIMINALITÁSUNK ALAKULÁSA TERÜLET SZERINT

IRTA:

SCHNELLER KÁROLY dr.

jogakadémiai ny. r. tanár,
egyetemi m. tanár

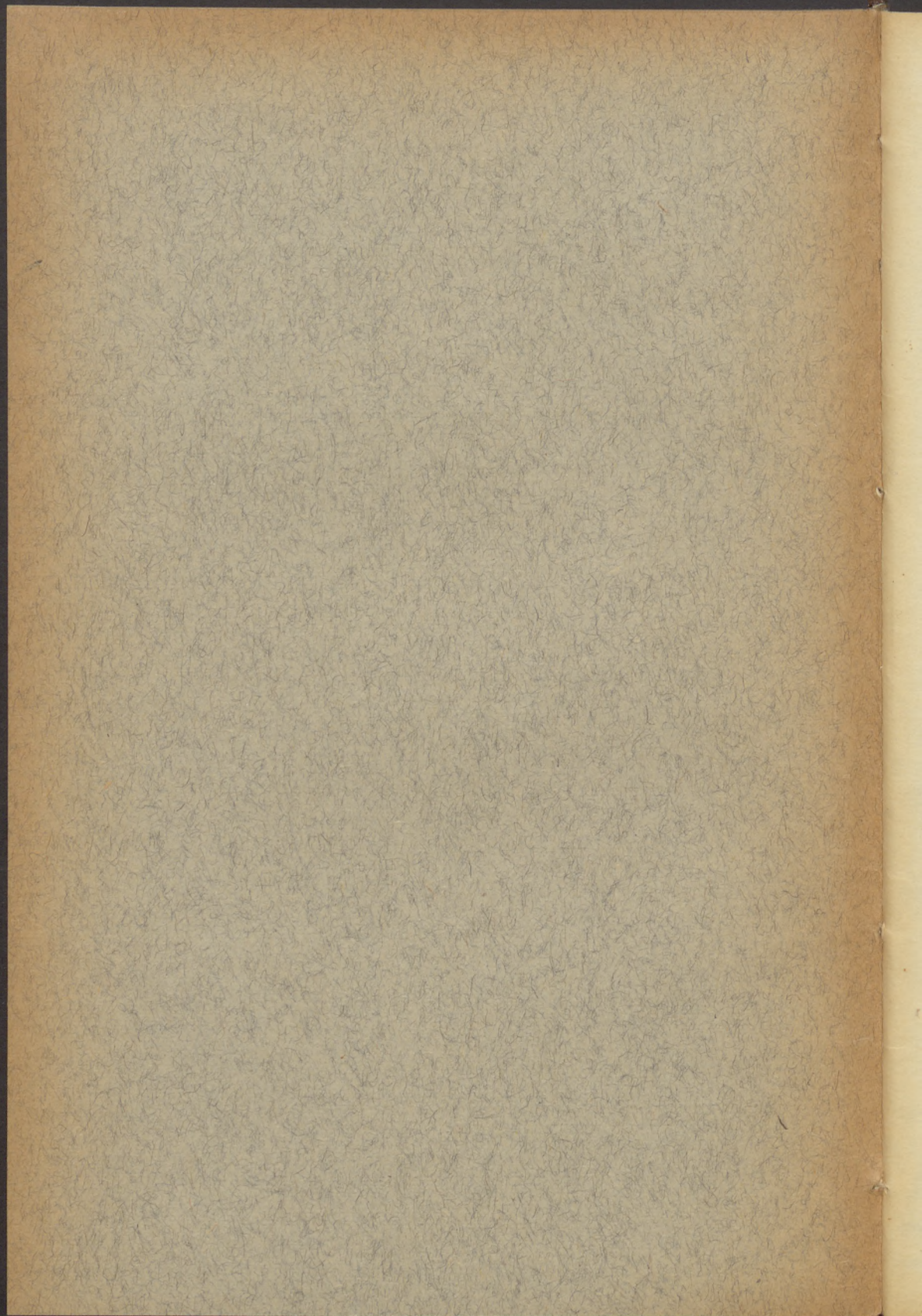

1934

Ítj. LUDVIG ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA MISKOLC
TELEFON: 8-82

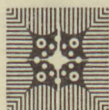

KRIMINALITÁSUNK ALAKULÁSA TERÜLET SZERINT

IRTA:

SCHNELLER KÁROLY dr.

jogakadémiai ny. r. tanár,
egyetemi m. tanár

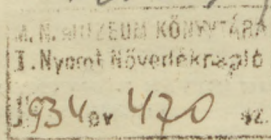
1934

Itj. LUDVIG ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA MISKOLC
TELEFON: 8-82

21

13.261/4

I.

Tudván, hogy „a statisztika lelke az összehasonlítás” és tudva azt is, hogy az idő és a tér kategóriája minden számszerű összehasonlítás végső alapja: tanulságosnak ígérkezik az az — egyelőre csak egészen szűk keretek közé szorított — vizsgálat, amely a mai Magyarország határán belül az egyes törvényhatóságok kriminalitásának legújabb arányszámait kívánja megállapítani.

A morálstatisztikában általában is, de a kriminálstatisztikában kiváltképpen értékesebb gyümölcsökkel kecsegtet a *kisebb* közigazgatási, illetve tájegységek eredményeinek az egybevetése, mint az egyéb vonatkozásokban tágabb perspektívát nyújtó *nemzetközi* adatok összehasonlítása. A magyarázata ennek nem nehéz. Mihelyst az észlelési egység (bűncselekmény, illetve bűnöző) fogalmi ismérve *országokként különbözik*, azonnal korlátolt értékűvé válik az ily egységekre épített összehasonlító statisztika is. A bűncselekmények fogalma, nemkülönben a büntett, vétség s kivált a kihágás elhatárolása, a bűnesetek csoportosítása jogterületenként eltérő. Így azután a büntettek elkönyvelésébe az a merőben formális tényező is belejátszik (és pedig ugyancsak nagy mértékben), hogy a tételes jog államonként miként írja körül a bűncselekményt, hogy vajjon egyes ugyanazon jogellenes magatartás vétségé vagy közigazgatási színezetű kihágás stb. Szóval egy érzelmi-értelmi mérlegeléstől is függ az, hogy államonként miképpen módosul az összkriminalitás. Ilyenkor a homogenitás elvével élő vagy bukó statisztikus számára süppedékessé válik a talaj. S ha elismerjük is, hogy egyes részletkérdések helyesebb értékelését a

nemzetközi összevetés e téren is szolgálja, mégis meglehetősen reménytelen feladatnak látjuk az *össz-kriminalitás* nemzetközi megállapításának a kilátásait, bármily tiszteletreméltóak azok a törekvések, amelyeknek — külföldön is megnyilvánuló visszhanggal — nálunk *Hacker* a képviselője.¹⁾ Nyilván az érdekel minket végső soron: jobb-e az ember amott, mint emitt avagy rosszabb s javul-e vagy romlik idő multával? Ugyan ki hiszi el, hogy a tüzes vérű olaszok közt alig több, mint tizedannyian vétkeznek, mint a finnek közül és hogy a svédek közt a bűn hulláma tízszerre magasabbra torlódik, mint a többszomszéd norvégeknél s hogy a franciák közt a testi sértések kb. 75-szörte ritkábban fordulnak elő, mint a németek közt?!²⁾ Igaz, hogy ott vannak a megjegyzések... Azonban a széljegyzetet igénylő kivételek száma esetünkben oly nagy, hogy a kivétel már szinte szabály s így a kivétel nem a szabályt erősíti, hanem a szabály megalkotását gátolja.

Termékenyebb vizsgálati mód az, amely legalább ettől a nagy formális tehertételtől megszabadultan *azonos* jogterületen belül igyekszik a bűnözés okkomplexumait megfejtetni a területrészek közt mutatkozó különbségek tüzetesebb elemzése alapján. Így többnyire a sikerült beszédesebb szabályszerűségekre akadni. Mikor *Guerry* a műveltségnek a bűnözésre gyakorolt hatását vizsgálta, nem a műveltség más-más fokán álló két nemzetet hasonlított össze, hanem az analfabéták kisebb és nagyobb arányát mutató francia departementokat és az eltérő műveltségű angol grófságokat, territoriumokat külön vette vizsgálat alá kriminalitás szempontjából.³⁾ A területi

¹⁾ L. erre vonatkozóan *Hacker* több értekezését a *Deutsches Statistisches Zentralblatt* és a *Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform* c. folyóiratok 1931—1933. számaiban.

²⁾ *Roesner: Kriminalstatistik. Handwörterbuch der Kriminologie. 9. Lieferung. Berlin u. Leipzig 1933. 52. l.*

³⁾ *Guerry: Statistique morale de l'Angleterre comparée avec la statistique morale de la France. Paris, 1864.*

detailok' nagy jelentőségét (Kriminalgeographie) hangsúlyozza *Mayr* is.⁴⁾ A tudományra oly korán elhunyt *Kenedy* monográfiájának legszellemesebb s talán legértékesebb része az, amely a kriminogén tényezőknek országrészek és törvényhatóságokként való feljegyzésével nyomról-nyomra igyekszik megfejtetni a kriminalitás fokában s irányában mutatkozó különbségeket.⁵⁾ Újabban — büntetőjogi bevezetésén kívül — igen behatóan foglalkozott Budapest, a többi városok és a vidék eltérő bűnrajzával *Hacker*, az adatok gazdag tárházával felszerelten magyarázván az eltérő méretű és irányú bűnözést.⁶⁾

E rövid dolgozatnak a célja csak az, hogy a legújabb évek összkriminalitását az elkövetés helye szerint szabatosan feltűntesse, a multtal kifogástalan módon egybevesse s így egy terjedelmesebb dolgozatnak, amely messzebbmenő tanulságokat sem fog nélkülözni, útját egyengesse.

Azokra a korrekciószerű átszámításokra, amelyek már egyízben foglalkoztattak,⁷⁾ ezúttal is szükség van.

A Magyar Statisztikai Évkönyv a jogerősen elítélteket törvényhatóságokként évről-évre 100.000 lélekhez viszonyítja. Mivel a bűncselekmény elkövetésére jogilag képtelen (12 éven aluli) személyek száma törvényhatóságokként eltérő, ezen arányszámok nem hű tükrözik a bűnözés mértékének. Le kellett számítani a 12 évesnél fiatalabbakat s az elítéltek számát törvényhatóságokként *a koruknál fog-*

⁴⁾ *Mayr*: Moralstatistik. Statistik u. Gesellschaftslehre III. Bd. Tübingen, 1917 710. és köv. lapok.

⁵⁾ A Magyar Birodalom bűnügyi statisztikája az 1909—1913. évekről Magyar Stat. Közlemények Új sorozat 59. 1919. 155—176. lap.

⁶⁾ *Hacker*: Budapest hatása a kriminalításra. Statisztikai Közlemények 62. Kötet, 2. sz. 1931, különösen 23—54. lapok.

⁷⁾ Szerző: Kriminalitásunk a háború után. Miskolci Jogászélet Könyvtára 1926. 15. sz.

va beszámítható népességhez kellett viszonyítanunk.⁸⁾

Hogy az esetlegességnek a szerepe minél kisebb térre zsugorodjék, szükséges volt az évenként közzétett adatokat legalább *nehány évre visszamenően* törvényhatóságunként összegezni. A népszámlálást megelőző és követő négy év adatait foglaltuk egybe (1929—1932).⁹⁾

A multtal szemben az összehasonlítás csak úgy volt véghezvihető hiánytalanul, hogy kiszámítottuk az integer törvényhatóságok régi (1909—1913) és mostani kriminalitását. A mostani ország-csonk régebbi kriminalitását — minthogy sok megyét ketté szabdaltak — nem tudjuk megállapítani: ezért kellett a teljes egészében megmaradt mai megyék és városok régi bűnözési arányát megállapítani s ebből az egész mai országra következtetni.¹⁰⁾ ¹¹⁾

⁸⁾ Hogy erre milyen nagy szükség van, azt igazolja a következő: Budapest kriminalitása az összes törvényhatóságok között — ha az össznépességet tesszük meg viszonyítási alapnak — nagyságrendben a 8-ik helyen áll, míg ha — helyesen — a 12 éven felüli népességből indulunk ki, akkor a 16. helyre kerül. Pestmegye kriminalitása (858) az első vizsgálati mód szerint még egy halvány árnyalattal kedvezőtlenebb is, mint Szabolcs (857), holott helyes viszonyítás mellett Szabolcs megyében lényegesen több bűnöző akadt (1258), mint Pest vármegyében, ahol a 1929—1932. évek átlagában 1145 elítélt jutott 100.000 12 éven felüli egyénre.

⁹⁾ Hogy a Quetelet szerint „minden adónál szabályosabban fizetett” adó (vérpád és börtön) vizsgálatánál sem szabad egy-egy év adataival beérni, azt éppen a vizsgált évek eredményei igazolják. Pl. Veszprém megyében 1929-ben 1040, 1930-ban 1757, 1931-ben 1014 és 1932-ben 1453 volt az elítéltek száma. Baranyában — ellenkező irányú ingadozással — 1747, 1176, 1875, 1974. Ha pl. csak a népszámlálás évére szorítkoznánk (1930), Baranya kriminalitása 100.000 lélekre jóval kedvezőbb volna mint Veszprémé (471, illetve 724), holott ugyanily alapon Veszprémé — a négyéves átlagban — csak 540, míg Baranyáé 677.

¹⁰⁾ L. Szerző idézett dolgozatát 4—6. l.

¹¹⁾ Szemben régebbi számításunkkal, integernek vettük itt Szabolcs és Csongrád megyéket, amelyek népességének jóval több, mint 90%-a megmaradt s így érdemes hibafor-

A kiválasztott négy év jó abból a szempontból, hogy a népszámlálás éppen a lustrum közepére esik s így a viszonyítás még gáncstalanabb, mint a Kenedy (1909—1913). De fel lehet hozni valamit ezen négy év kiválasztása ellen: a világválság forgó szele ezekben az években fokozódó erővel száguldott végig hazánkon is s így nem tekinthetők ezek az évek sem teljesen normálisoknak. De mikor voltak és mikor lesznek normális évek?¹²⁾ Normális-é a jó konjunktúra időszaka?

II.

Kriminalitásunk területi alakulását a következő arányszámok fejezik ki:

Volt az 1929—1932. évek átlagában a jogerősen elítéltek száma

	100.000 lélekre	100.000 12 éven felüli egyénre	S o r r e n d	
	A	B	A	B
Baranya	677	884	26	28
Fejér	621	861	31	31
Győr—Moson	671	942	29	26
Komárom—Esztergom	991	1371	9	6
Somogy	824	1063	20	23
Sopron	808	1123	21	19
Tolna	568	745	35	34
Vas	673	919	28	27

rást nem jelent az, ha ezeket integer megyéknek tekintjük s másrészt mégis tetemesen nagyobb, tarkább az anyag, amellyel operálhatunk.

¹²⁾ Más alkalommal kísérletet teszünk arra, hogy a 12 éven felüli népességet interpolációval 1923 elejére, majd 1926 végére, 1929 végére és 1932 közepére kiszámítsuk és a konjunkturalis számok alapján különválasszuk a háború utáni inflációs stb. éveket (1921—1924), majd a konszolidációs, fellendülési esztendőket (1925—1928), a hanyatló konjunktúra éveit (1929—1930) és végül a válság mélypontját jelző 1931—1933-as éveket s megnézzük, hogy a bűnözés nagysága, válfajai és tendenciája hogyan alakult ezekben az években törvényhatóságokként.

Volt az 1929—1932. évek átlagá-
ban a jogerősen elítéltek száma

	100.000 lélekre	100.000 12 éven felüli egyénre	S o r r e n d	
	A	B	A	B
Veszprém	540	733	36	35
Zala	751	1009	24	25
Bácsbodrog	883	1167	14	14
Békés	806	1072	22	21
Bihar	589	815	33	33
Csanád-Arad-Toront.	1045	1407	5	5
Csongrád	898	1212	13	12
Hajdu	939	1320	11	7
Jásznagykun sz.	640	870	30	29
Pest Pilis S.	858	1145	17	18
Szabolcs-Ung	857	1258	18	11
Szatmár-Bereg	614	867	32	30
Abauj Torna	759	1069	23	22
Borsod-Gömör	839	1161	19	15
Heves	949	1287	10	9
Nógrád-Hont	873	1193	15	13
Zemplén	745	1054	25	24
Vármegyék össz.	785	1067	—	—
Pécs	1269	1554	1	2
Székesfehérvár	580	719	34	36
Győr	868	1079	16	20
Sopron	919	1158	12	17
Baja	1022	1284	7	10
Hódmezővásárhely	676	849	27	32
Szeged	1023	1291	6	8
Debrecen	1138	1463	4	4
Budapest	1008	1158	8	16
Kecskemét	1203	1629	2	1
Miskolc	1182	1468	3	3
Városok össz.	1015	1212	—	—

A különbségek jelentősek, de nem szertelen na-
gyok. A megyei t.-hatóságok közül a maximum 1.92-
szereke a minimumnak. A városiaknál 2.27-szeres a

szélsőségek közötti eltérés. Persze még jobban elmosódnak az eltérések, hogyha a vármegyéket nagyobb táj-egységekbe foglaljuk. Volt ugyanis a 100.000 12 éven felüliekre jutó elítéltek száma (Zárjelben a 100.000 lélekre jutó arányok)

			Index
Dunántúl ^{12-a)}	953	(710)	86 (81)
Alföld	1114	(879)	100 (100)
Észak	1184	(859)	106 (98)

Az index jól jelzi, hogy a nem helyes viszonyítási alap torzít. Észak kriminalitása 100.000 lélekre számítva kedvezőbbnek látszik, de csak azért, mert a nagyobb gyermeklétszám megnöveli a nevezőt. Az Alföldön kedvezőbb a helyzet, bár a Dunántúl jó színvonalától elég messze van. Mindazonáltal az országrészek között mutatkozó eltérések sokkal kisebbek, mint pl. Németországban, ahol is — csak a nagyobb tagállamokat figyelembe véve — a szélsőségek 1150 (Bajorország) és 632 (Hessen) közt ingadoznak az 1925—1927. évek átlagában.¹³⁾

A kétféle számításmód szerint a város és vidék kriminalitásának a viszonya is módosul. A városok ugyan a helyes számítási mód szerint is a nagyobb kriminalitás színterei maradnak, de míg az összlakossághoz viszonyított arányszám szerint 29%-al, addig a helyes számítási mód szerint csak 13%-al nagyobb a városok kriminalitása, mint a vidéké.

A városok lakosságának a súlya a három országrészben nagyon eltérő s különösen az Alföld az, amelyet Budapest népének nagy tömege erősen terhel. Ezért a nagyobb földrajzi egységek eredményeinek a közlésénél — a hivatalos adatközléstől eltérőleg csak a vármegyei népességre szorítkoztunk.

Nyugatról keletre és északkeletre haladva, a bűnhullám nagyjában növekszik. Vannak figyelemre méltó kivételek is. De egészben megáll a tétel. Hogy

^{12-a)} Csak a vármegyei népesség.

¹³⁾ Kriminalstatistik für das Jahr 1927. Stat. d. Deutschen Reichs B. 370. 1930. 16. l.

vajjon a *műveltségi* viszonyok kedvezőbb alakulásának van-e ebben szerepe, azt az arra irányuló ellenőrző vizsgálattal igyekszünk tisztázni, hogy az összes megyék közül milyen a kriminalitás a műveltebbekben és milyen a kevésbé műveltekben. (A műveltség mértékéül az írni-olvasni tudást állapítván meg. Hogy joggal-e: erre már nem merünk feltétlenül igennel felelni.) Az eredmény a következő:

A 12 éven felüliek kriminalitása a
 műveltebb¹⁴⁾ műveletlenebb¹⁵⁾
 megyékben
 1025 1131

Ha a nagyváros közelsége által felettébb befolyásolt Pest vármegyét a műveltebbek sorából leszámítjuk, 967-re száll a műveltebb megyék bűnözési koefficiense.

Mégsem mernénk ez alapon föltétlenül az „optimistákhoz” csatlakozni. Egyrészt mert műveltségileg elmaradt megyéket találunk feltűnően alacsony kriminalitással (Szatmár, Bihar, Jásznagykún), másrészt mert a műveltség terén ma már nem is olyan élesek az eltérések, de legfőképpen azért, mert a kriminalitásra ható egyéb nyomós tényezők (gazdasági helyzet, termés, értékesítés, kereset, foglalkozás és osztály-tagosulás stb.) könnyen párhuzamosan haladhatnak a műveltséggel, máskor meg nagyon is ellentétesen. Feltűnik pl., hogy kevésbé művelt és mégis csekély kriminalitást mutató néhány megyében mily alacsony az iparforgalmilag jelentős városok száma és teljesen hiányzik a bányavidékek népe. Viszont az igen jó elemi műveltségű Komárom-Esztergom na-

¹⁴⁾ Sopron, Vas, Győr-Moson, Komárom-Esztergom, Veszprém, Békés, Tolna, Pestpilis, Fejér, Somogy, Baranya, Zala. (A 12 é. f. lakosságból 96.7—89.3% írni-olvasni tudó.)

¹⁵⁾ Nógrád-Hont, Borsod-Gömör, Hajdu, Abauj, Bihar, Csanád-Arad-Torontál, Csongrád, Jásznagykún, Heves, Zemplén, Bácsbodrog, Szatmár és Szabolcs. (88.9—78.2% írni-olvasni tudó.)

gyon rossz bűnözési viszonyokat, de sok bányamunkást, fluktuáló lakost is tüntet fel.

Ez a *foglalkozás* közismert befolyására enged következtetni.

Viszont ha pl. városainkat elemezzük ebből a szempontból, nem látjuk megerősítve a tételt, hogy az agrárius lakosság nagy száma bűnözéscsökkentő s az iparforgalom bűnözésnövelő faktor volna. Volt ugyanis az elítéltek száma

	100.000 lélekre	100.000 12 éven felülire
az ipari jellegű ¹⁶⁾	1021	1191
foglalkozásilag vegyes ¹⁷⁾	1007	1278
agrárius jellegű		
thj. városainkban ¹⁸⁾	976	1277

(Ismét a viszonyítási alap fontossága!) Az iparforgalmi jellegű városokban még jobb is a helyzet, mint a vegyes vagy őstermelő városokban. Jóllehet még mindig rosszabb, mint a vármegyékben. Hogy a foglalkozás nem éppen döntő, azt jól példázza az egyaránt agrárius Kecskemét és Hódmezővásárhely esete. Amott szertelen nagy a bűnözés, míg Hódmezővásárhelyt egész kedvező az arányszám. Sorrendszámuk: 1. és 32!! (36 közül). Sok más tényezőre kell gyanakodnunk: a lakosság társadalmi rétegződésére, a kereseti viszonyok fluktuálására, a fejlődés ütemére; talán anthropologiai (rassz), átöröklési tényezők is megbújnak e feltűnő ellentét mögött.

III.

Milyen a változás a multhoz mérten?

Az ország *integer* törvényhatóságaiban (Szabolcsot és Csongrádot is ide értve) az 1909—1913-as évek átlagában 857-es koefficiens jelezte a bűnözés

¹⁶⁾ Pécs, Győr, Sopron, Baja, Budapest, Miskolc.

¹⁷⁾ Székesfehérvár, Szeged, Debrecen.

¹⁸⁾ Hódmezővásárhely, Kecskemét.

arányát 100.000 12 éven felülire. (33.351 + elítélt 3,892.277 12 éven felüli egyénre.)

Ezen a területen ma a kriminalitás 1.176! (53.384, ill. 4,784.146). Az emelkedés aggasztó: 30 %-os! Ha figyelembe vesszük, hogy a kriminalitás-ban kevésbé részesedő öregek képviselte ma sokkal nagyobb, mint 20 évvel ezelőtt és ha azt sem felejtjük, hogy a kisebb bűnözési hányadossal rendelkező nők arányszáma is nagyobb a felnőtt népességben, mint régebben, akkor e romlásnak még nagyobb jelentőséget fogunk tulajdonítani. A sok művelődési, emberbaráti és népjóléti befektetést ime mind túlkompenzálta a bűnkeltő erők tömege! Ezek az erők mélyen szunnyadnak. Mesterien csoportosítja és ecseteli ezeket az erőket *Laky* a háború utáni kriminalitással foglalkozó értékes tanulmányában.^{18/a)} Mélyre nyúló eszközökkel lehet a közre oly káros hatásukat ellensúlyozni. De kell ellensúlyozni!

Az *integer* törvényhatóságok fenti bűnözése (1116) tehát valamivel túlszárnyalja a mai ország egészének a kriminalitását (1098). Feltéve, hogy a csonkítatlan és megszabdalt törvényhatóságok között a bűnözés mértékében ma észlelhető különbség a múltban is fennállott: a mai Magyarország 1909—1913 közötti kriminalitását (100.000 12 éves felülire számítva) 843-ra lehet becsülnünk.¹⁹⁾

A régi békés időkhöz képest beállott változásokat a következő táblázat tünteti fel:

	Volt a 100.000 12 éven felülire jutó elítéltek száma		Változás %o-ban	
	1909-1913	1929-1932		
Fejér	815	861	46	5.6
Somogy	828	1063	235	28.4

^{18/a)} **Laky:** Csonka-Magyarország kriminalitása. Kenéz-Emlékkönyv. Bpest, 1933. 264. és köv. l.

¹⁹⁾ Sokkal kisebb e *quotiens* a nagymagyarországinál (960), de valamivel nagyobb, mint az említett kis dolgozatban — az egyetlen 1922-es év színvonalbeli különbségéből kiinduló — becslésem alapján előállott arányszám (828).

Volt a 100.000 12 éven felülire jutó elítéltek				
	száma		Változás %o-ban	
	1909-1913	1929-1932		
Tolna	550	745	195	35.5
Veszprém	862	733	— 129	— 15.0
DUNÁNTÚL	763	877	114	15.0
Békés	711	1072	361	50.8
Csongrád	657	1212	555	84.5
Hajdu	1021	1320	299	29.3
Jásznagy K.	807	870	63	7.8
Pestpilis S.	837	1145	308	36.8
Szabolcs	1111	1258	147	13.2
ALFÖLD	855	1125	270	31.6
Borsod	815	1161	346	42.4
Heves	1101	1287	186	16.9
ÉSZAK	970	1227	257	26.5
Pécs	945	1554	609	64.4
Győr	1066	1079	13	1.2
Sopron	805	1158	353	43.8
Baja	968	1284	316	32.6
Budapest	942	1158	316	37.6
Miskolc	1049	1468	418	39.9
<i>Iparforg. városok</i>	866	1181	325	37.5
Székesfehérvár	1023	719	— 304	— 29.8
Szeged	804	1291	487	60.1
Debrecen	1075	1463	388	36.1
<i>Vegyes fogl. városok</i>	1018	1278	260	25.5
Hódmezővásárhely	406	849	443	109.1
Kecskemét	1269	1629	369	28.4
<i>Őstermelő városok</i>	831	1277	439	28.4
Vármegyék	843	1076	233	27.6
Városok	888	1212	324	36.5
<i>Össz. integer that.</i>	857	1116	259	30.2

A bűnözés csaknem mindenütt fokozódott. Vesz-

prém vm. és Székesfehérvár oázisok a sivatagban. S még külön megjegyzésre méltók azok a kivételek is, amelyekben a romlás legalább nem éri el a 10%-ot (Fejér, Jásznagykun Sz. megyék és Győr városa).

A városokban a különben már eredetileg is kedvezőtlenebb kriminalitás további 36.5%-al romlott, de a vidéken is 27.6%-al nagyobb lett a bűn adója. A távolsági város és vidék között — a város rovására — még jobban fokozódott. 100-nak véve az integer megyék mindkét időközben észlelt kriminalitását, volt a thj. városoké az 1909—13 évek átlagában 105.3, 1929—32 között már 112.6!

A vármegyék közül a vezetés kétes dicsőségében — némileg felforgatott sorrendben — ma is ugyanazok részesülnek, mint a háború előtt. (Hajdu, Heves, Szabolcs), de már a sor végét a dunántúli megyék zárják, holott 1909—13 között még Békés és Csongrád tartozott — a ma is igen kedvező Tolnával együtt — a minimumot képviselő megyékhez. A városok közt a sorrend még jobban felborult. Bár Kecskemét — akárcsak húsz éve — ma is vezet a bűnözésben. Egészen exorbitáns a bűn gyarapodása Hódmezővásárhelyen, bár tény, hogy itt kivételesen alacsony volt 1909—13 körül a kriminalitás; ma is még a kedvezőek közt van. De ha így halad tovább?!

Bár a törvényhatóságok száma nem látszik elégnek ahhoz, hogy az országrészek szerinti alakulásról beszélhessünk, valójában mégsem céltalan a vállalkozásunk, mivel ha számra nem is, de lélekszámra nagy tömeget képviselnek ezek a csonkítatlan vármegyék.

Feltűnő jelenség az, hogy a Dunántúl már eredetileg is kisebb kriminalitása fele annyira sem romlott (15.0%), mint az Alföldé (31.6%). Különösen az Alföld déli részeiben sötétedett el a látóhatár: Csongrádban, Békésben s a velük összefüggő Hódmezővásárhelyen és Szegeden feltűnő a viszonyok romlása. (Nyilvánvaló, hogy a szomszédos Csanád-Arad-Torontál megyék oly sajnálatosan magas arányszáma is nagy romlásnak a produktuma, mert hi-

szen az 1909—13-as évek átlagában a még teljes Csanád vm. kriminalitása egyike volt a legjobbaknak (657). A Dunántúlról csak Pécs Városa veszi fel a versenyt a nagy rosszabbodás tekintetében az említettekkel. Általában elég nagy a viszonyok romlása a legtöbb városban és a megyék közül még Pestpilis S. és Borsod vármegyékben.

Az index-számok jól mutatják, hogy a már eredetileg is jobban felvértezett *Dunántúl kedvező helyzete mennyire fokozódik*. 100-nak véve a Dunántúl mindenkori kriminalitását, volt az Alföld integer megyei törvényhatóságaié 1909—13 közt 112, húsz évvel később 128! Az Észak néven összefoglalt két törvényhatóság jelző számai 127, illetve a későbbi időszakra már 140.

A Dunántúl és az Alföld közötti eltérésnek az Alföld rovására beállott kiéleződése gondolkodásra készítet. Vajjon miben rejlik a terjedő bűnarádattal szemben való jobb felvértezetség oka? S vajjon az Alföld egyes vidékeinek a depraválódás látszatát keltő ijesztő romlását minek a rovására írjuk?

Megkíséreljük jellemezni röviden a Dunántúlt és az Alföldet kriminaletiológiai szempontból.

A már említett magasabb általános műveltségen kívül a Dunántúl a jobb klimával összefüggő egyenletesebb és nagyobb terméseredmények, a jobb értékesítés színtere. A fontosabb export-piacokhoz való viszonylagos közelség, a Wien—Budapest közötti fekvés egyaránt magyarázzák ezt az utóbbi előnyt. Ez és a nagyobb állatlétszám igen valószínűvé teszi azt, hogy a dunántúli átlag-gazda tiszta haszna nagyobb, mint alföldi sors-társáé. Hogy az egyéni szorgalomtól nem függő helyzet-járadéka nagyobb, az már a mondottakból következik. Mindezek pl. a vagyon elleni deliktumok kisebb arányát már önmagukban indokolhatnák a túlnyomóan agrárius lakosságra tekintettel. Ámde vannak még egyéb, éppen a mezőgazdasági lakosság társadalmi rétegződéséből folyó okok, amelyek az Alföld nagyobb kriminalitását magyarázni látszanak. Igaz, hogy Dunántúl éppen

elég sok a függő elem. Ámde az Alföldhöz mérten még mindig túrhetően alacsony a felettébb bizonytalan sorsú mezőgazdasági munkásság képviselője. Ez a réteg — az inkább Dunántúl gyakori mezőgazdasági cselédséggel szemben — összes viszonyainál fogva jobban ki van téve a bűnözésnek: a munkanélküliség rémével sokkal sűrűbben néz szembe, mint cseléd sorban levő osztályos társa. Reálmunkabére — kivált ha a munkanélküliség időszakainak kiesését is figyelembe vesszük — alacsonyabb. Magát a földreformot is, de a mezőgazdasági válságot is bizonyára ez az osztály sinylette meg jobban. A cselédség bizonyos védett állapotot jelent; a kriminogen tényezők szemszögéből mindig kedvező állandóság inkább jellemzi a cselédséget, mint a napszámosságot. (Közegészségügyi szempontból ez egészen kifejezetten észlelhető!)

100-nak véve az önálló mezőgazdák és segítő családtagjaiknak számát, volt 1920-ban

	a mezőgazdasági munkásoké	a gazdasági cselédéke
a Dunántúl integer megyei törvényhatóságaiban	55	25
az Alföld integer megyei törvényhatóságaiban	82	19
a délalföldi (kedvezőtlen irányzatú kriminalitást mutató) megyékben ²⁰⁾	84	21

Ha az önálló gazdák és segítő családtagjai számát a szántóföld, kert és szőlőterülethez viszonyítjuk, akkor arra a — Dunántúl szempontjából ismét csak kedvező — eredményre jutunk, hogy a géppel dolgozó nagybirtokok földjén mégis csak több a kisüzem, mint az Alföldön, ahol azonban a területhez mérten is nagyobb a munkások aránya és így kriminalitás-fokozó tényezők szempontjából való megterheltsége e tájnak ezúton is kiolvasható.

²⁰⁾ Békés, Csanád-Arad-Torontál, Csongrád vm.

Jutott ugyanis 1920-ban 100 hektár szántóra
kertre és szőlőre

	önnálló és se- gítő családtag	mezőgazdasági munkás
Dunántúl integer megyéiben	18.2	10.1
Alföld integer megyéiben	17.1	14.2
a délalföldi megyékben	16.2	13.6

A kisebb termésátlagok mellett és a rosszabb értékesítés közepette még nagyobb is a népsűrűség az Alföldön, mint a Dunántúl, akár az összterületből, akár a mezőgazdaságilag legfontosabb művelési ágak területéből induljunk is ki a viszonyításnál.²¹⁾ Már pedig — hacsak nem áll életképes nagyipar, bányászat stb. a nagyobb sűrűsödés hátterében —²²⁾ akkor egy országon belül a nagy népsűrűség rendszerint nagyobb szociális nyomorúságot, alacsonyabb életszínvonalat jelent.²³⁾ Ez pedig bünfokozó tényező. Annál inkább áll ez, mert hiszen a nagyobb népsűrűség — még azonos kereseti és életszínvonalbeli viszonyokat is feltételezve — több súrlódási lehetőség magvát rejti magában.

²¹⁾

	Jutott 1 négyzetkilométerre	10 hektár szántóföld- re, kertre, rét- re, szőlőre és szőlőre lakós 1930-ban
Dunántúl integer vármegyékben	61.8	7.94
Alföld integer vármegyékben ^{21/a)}	82.1	9.27
Délalföldi vármegyékben	86.3	9.40

^{21/a)} A Budapesttel szomszédos 21 megyei város és község leszámításával, de a távolabbi községek beszámításával.

²²⁾ Az alföldi megyékben legfőleg Szolnok s jóakarattal Nyíregyháza jelenti a nem a földből élő városi tömörüléseket. Dunántúl ellenben Kaposvár, Pápa és Veszprém iparos városok és így a népsűrűséget, amely úgyszólván annyival alacsonyabb, még emeli is a nem tisztán őstermelő jellegű helyek nagyobb száma Dunántúlon.

²³⁾ A „nagy” népsűrűség nem jelenti azt, mintha egészségesebb földelosztás és mezőgazdasági termelés irányának korszerű átállításával nem tarthatna el a mostaninál sokkal több embert akár az Alföld, akár a Dunántúl.

Az Alföld népszámának a szaporodása is gyorsabb ütemű volt a múltban, mint a Dunántúlé, bár újabban a természetes szaporulat — talán éppen a relatív nagy népsűrűség és az előnytelen társadalmi rétegződés okozta szociális nyomás feszítő hatása és egyéb demografiai okok következtében — itt lényegesen megcsorbul.

	Volt a				100-nak véve a		
	természetes		tényleges		természetes		szaporodást volt a tényleges
	szaporodás		%-a		szaporodást volt a tényleges		
	1901-10	1921-30	1901-10	1921-30	1901-10	1921-30	Változás
Dunántúl	10.8	8.9	5.1	3.6	47	40	—7
Alföld ²⁴⁾	13.9	12.2	10.8	9.2	78	72	—6
Délalföld ²⁵⁾	12.2	9.9	6.5	5.2	54	53	—1

A Dunántúl különben is *kisebb népfeleslegéből többet helyez el másutt*, több onnan az elvándorló és a kivándorló. S még az irányzat is arra vall, hogy a kisebb népsűrűségű Dunántúlra a szaporulat — az Alföldhöz képest — hovatovább csökkenő nyomást jelent, mert ime a természetes népfeleslegből másfelé áramlók aránya a Dunántúl fokozódott leginkább és a nagyon növekvő bűnözést mutató délalföldi megyékben legkevésbé. Az elvándorlás — a vállalkozó szellemű, de egyben bűnre is fogékonyabb fiatal — produktívkorúak adván a kivándorlók zömét — apasztja a bűnre leghajlamosabb réteg súlyát, de legalább is nem engedi oly mértékben növekedni,

²⁴⁾ A Budapesttel szomszédos 21 község leszámításával. Sajnos a szomszédos községek bűnözőit nem tudjuk levonni az Alföld elítélteinek a számából.

²⁵⁾ Békés és Csongrád megyéken kívül az 1901—10 időszakban Csanád, az 1921—30-as évtizedben Csanád-Arad-Torontál közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyére vonatkoznak az arányszámok. A hiba, amit elkövetünk, szóra sem érdemes. Csanád népességének 84%-a amúgy is megmaradt. A kisebb szaporaságú és csekélyre esonkult Torontált kiegyenlíti a jó szaporaságú aradmegyei maradvány, amit eléggé igazol az is, hogy pl. 1910—20 között a születések többlete az egyesített megyében 6.5%, míg magában Csanádban 6.6%, tehát jóformán nincs különbség.

mint ott, ahol az elvándorlás zsilipje nem nyílt oly tágasra.²⁶⁾ ²⁷⁾

Amidőn a népszaporodás kérdését annyira hangsúlyozzuk, egy percre sem felejtjük, hogy a népszaporodás által a munkapiacra, érvényesülésre stb. gyakorolt nyomást a legtágabb értelemben vett környezet (jövedelemeloszlás, kivált földbirtoktagozódás, művelési ágak, értékesítés, szociálpolitika stb.) módosításával enyhíteni, sőt ellensúlyozni is lehet s így az erre vezető eszközök tudománya (a gazdaságpolitikai beállítottságú népesedéspolitika) egyben kriminalpolitikailag is értékes, sőt a legértékesebb eszköz.

A különbségek s kivált a tendencia alakulásának magyarázatánál nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a *háborús veszteségek* az Alföldön általában súlyosabbak voltak, mint a Dunántúl. A több behívott, a több hősi halott mindig azt jelentette, hogy több lett az elhanyagolt nevelésre, elégtelen gondozásra jutott gyermekek száma és sűrűbb a támasz nélkül könnyebben megingók sora. A háború alatt felcseperedő gyermekek most már rég bejutottak a büntetőjogilag felelősségre vonhatók korcsoportjába. Ahol a háború ütötte rések nagyobbak voltak, ott ennek a fiatal nemzedéknek védettsége is könnyebben megcsorbúlhatott. Hogy Csongrádban, Békésben és Csanádban a bűn hulláma magasabbra

²⁶⁾ A 20—29 évesek aránya a legutóbbi 10 év alatt Békésben 15.9%-ról 18.2%-ra, Csongrádban 15.6%-ról 18.3%-ra és Csanád-Arad-Torontál megyében 16.1%-ról 18.2%-ra nőtt, mialatt a vármegyéek átlagában 16.2%-ról 17.6%-ra és a bűnnözlés irányzata tekintetében oly kedvező Veszprémben 16.7%-ról csak 17.5%-ra emelkedett.

²⁷⁾ Ezzel persze nem mondtuk azt, hogy a Délalföldről azért kisebb a kivándorlás és elvándorlás, minthogyha ott s általában az Alföldön az elvándorlásra nem volna indíték. De megszűkültek, vagy éppen eldugultak e terület eddigi vándorlási irányai. (Amerika és még inkább a hunyadi-krassói bányatelepek és nagy vonzóerejű „vásárvonali” városaink: Arad, Nagyvárad, Temesvár; Budapest felvevőképessége is kisebb lett.)

tornyosodott a multhoz képest, mint másutt, az alig-ha független attól, (bár — mint láttuk — más okai is vannak) hogy ezekben a törvényhatóságokban a háború véres pusztítása a legnagyobb volt.²⁸⁾ Más okok mellett ennek következménye az, hogy a nemi arány felbillenése, a születési arány háború alatti és kivált utána következő megapadása a mostani országhatáron belül itt jelentkezett a legkirívóbban.²⁹⁾ Ezeknek bűnözésfokozó szerepét hiba volna elhanyagolni. A férjhez nem menők nagyobb száma a kereső női tevékenységre való reáutaltság növekedését s ezzel a nő bűnözésének némely új forrását kelti életre. A születési arány csökkenésének kriminogén szerepe már bonyolultabb. De sejthetőleg inkább fokozza, sem-

²⁸⁾ V. ö. Mike: A Magyarbirodalom és a mai Magyarország vérvesztesége a világháborúban. Magyar Statisztikai Szemle 1927, 7. 630—631. l. „...a legsúlyosabb áldozatot — a vármegye összes népességének számához viszonyítva — Csongrád, Csanád, Békés vármegyék hozták.” A 11 élen járó megye közül csak Zala az egyetlen dunántúli.

²⁹⁾ 1910—20 közt a vármegyék átlagában 1005-ről 1050-re nőtt az 1000 férfira jutó nők száma (+45). Ezzel szemben Békésben 991—1056-ra (+65), Csongrádban 979—1051-re (+72), Csanád-Arad-Torontál megyében 977—1049-re (+72) torzult a nemek arányszáma. De a kriminalitás jó irányzatát mutató Veszprémben 1003-ról csak 1012-ig romlott a hánydos.

Békés, Csanád, Csongrád megyék egyesített népességének a születési aránya (1000 lélekre számítva)

1910—11	38.16	(100)
1916—18	15.88	(41)
1920—21	32.12	(84)
1930—31 ^{29/a)}	24.14	(63)

Ugyanezek a számok a Dunántúl integer megyei törvényhatóságaiában 1910—11 31.82 (100), 1916—18 13.58 (43), 1920—21 31.59 (99), 1930—31 24.07 (76). A meddősége miatt nem ok nélkül sokat siratott Dunántúl centruma — Somogygal és Tolnával az élen — ime sokkal kevésbé romló natalitást mutat, mint a déalföld s ezidőszerint szinte hajszálnyira egyezik a két tájék születési aránya, holott egykor klasszis-különbség volt a Déalföld javára. Súlyos bajok erjedésébe világítanak e számok. Kivált Csongrád és Csanád visszaesése ijesztő.

^{29/a)} 1910—11-ig Csanád vm., 1920—21-től Csanád-Arad-Torontál közigazg. egyelőre egyesített vármegyék.

mint apasztja a bűnözést a termékenység gyors apadása.

Valószínű azonban, hogy az alföldi bűnözés fokozottabb romlását elsősorban a már fentebb említett tényezőre kell visszavezetni: a kenyértelenség veszélyének kivált a hosszú válság alatt inkább kitett, márról-holnapra élő, inségakciókon tengődő és a sivár boldogulási lehetőségek perspektíváitól elfásult földmunkásság nagy képviselőjének elhatározó része van az alföldi kriminalitás kedvezőtlen alakulásában.

A műveltség számlájára sokat nem íránk. 20 évvel ezelőtt Csongrád stb. lakosságából sokkal több volt még az analfabéta, mint ma és kriminalitása alig több, mint fele volt a mostaninak! Igaz: volt elég elensúlyozó ok. Hogy a magasabb általános műveltségnek egy adott időpontban van valamelyes szelidítő, mérséklő befolyása, azt valószínűsítettük fentebb. Láttuk, hogy a műveltebb területeken 1929—32 közt a bűnözés általában egy árnyalattal kisebb volt, mint az elemi műveltség alacsonyabb fokán álló területeken. Kérdés: észlelhető-e a nagyobb tanulás mérséklő hatása hosszabb időn át? Egyhébbé az emelkedés görbéje a műveltségek már kezdetben is (1910) magasabb fokán álló törvényhatóságokban, vagy éppen fordítva: talán a tanultabb tájak sajátja az idővel beállott bűnterjedés?

Volt a kriminalitás 100.000 12 éven felültre számítva a

	műveltebb	kevésbé művelt	műveltebb	kevésbé művelt
	vármegyei		városi	
	törvényhatóságokban			
1909—13	788	929	865	951
1929—32	1029	1212	1156	1364
Változás	+241	+283	+291	+413
%-ban	30.6	30.5	33.6	43.4

Vidéken a változás ütemében semmi különbség. A városok soraiból a kevésbé műveltek jobban megínogtak. De a különbség nem elég kifejezett. Az ab-

solut térköz — minthogy már eredetileg is kisebb volt a bűnözés a műveltebb városokban — természetesen fokozódott a műveltek javára. Ne felejtsük, hogy húsz év óta minden kategóriában erősen javult az írni-olvasni tudók aránya; a látkör, a tudás nagyot nőtt. Felötlik a kérdés (s voltaképpen így tisztázhatnók a feladatot töviről-hegyire): miként alakult volna a kriminalitás, ha nem következett volna el a műveltség ezen emelkedése?! Persze csak tétova feltevással válaszolhatunk a kérdésre. Valószínű, hogy még erősebb lett volna a romlás a műveltség enyhén büntető hatása nélkül.

A bűncsoportok területi elemzését és bizonyos ezzel kapcsolatos okozati összefüggéseknek — a terület szerinti alakulás megfigyelésével együtt végzendő — megállapítását más alkalomra tartjuk fenn.

Befejezésül ismét felhívjuk a figyelmet arra, hogy a régi békebeli évekhez mérten ma bűnhullámban élünk s így az összes bünfakasztó forrásoknak a lehető legmesszibbre érő eszközök felhasználásával leendő betömésére ma nagyobb szükség van, mint egykoron. Ezt annál inkább hangsúlyozzuk, mivel a bűnnek — koránál fogva — a leginkább adózó csoport (a 20—35 évesek) ma már a normálisan telített rétegek utolsója.³⁰⁾

Ezen — egy alkalommal általam „népesedéspolitikai tartalék”-nak nevezett — fiatal, munkára való és családalapításnak lendülő korosztálynak a terjeszkedésre és jó energiáik teljes kifejtéséhez szükséges lelki egészségét óvni, moralitását és gazdasági boldogulását fokozni: ma talán mindennél fontosabb feladat. Ennek a 15 évjáratnak több napfény és levegő kell, mint amennyit eddig kapott, ha másért nem:

³⁰⁾ Felfelé: a háború által megtizedelt s lelkileg sok okból ütődöttek tábora; lefelé az elmaradott háborús születések révén katasztrófálisan megesappant létszámú 4—5 évjárat; azóta pedig a régihez képest szintén erősen meggyérült gyermeksereg a régi dús rendeknek-soroknak legjobb esetben $\frac{3}{4}$ -ed részét teszi.

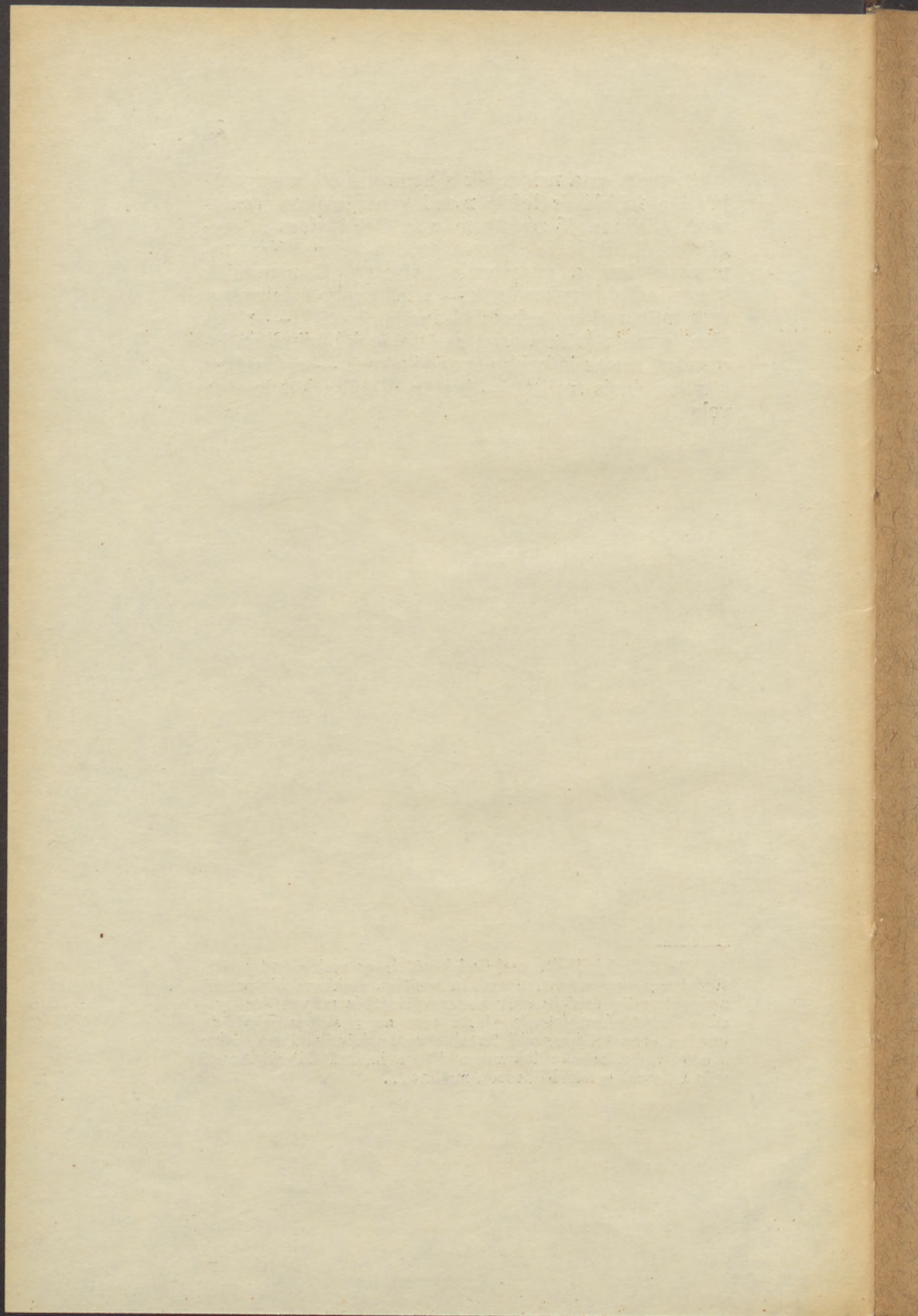

azért, mert ez a nemzedék a nemzet *élete* szempontjából a felfelé és lefelé menő generációknál *fontosabb*. (Sajnos, jó részük már az élet tövises és szegényes útjait járja s így a segítség hovatovább represszio lesz a praevencio helyett.) E nemzedék bűnre indító kórokozóinak — a legtágabb értelemben vett milieu előnyös befolyásával³¹⁾ leendő — ritkítása és megelőzése s ezzel az általános bűnhullám lecsendesítése az idősebb nemzedékeknek — egészséges közületi érzés mellett — ösztön diktálta kötelessége volna.

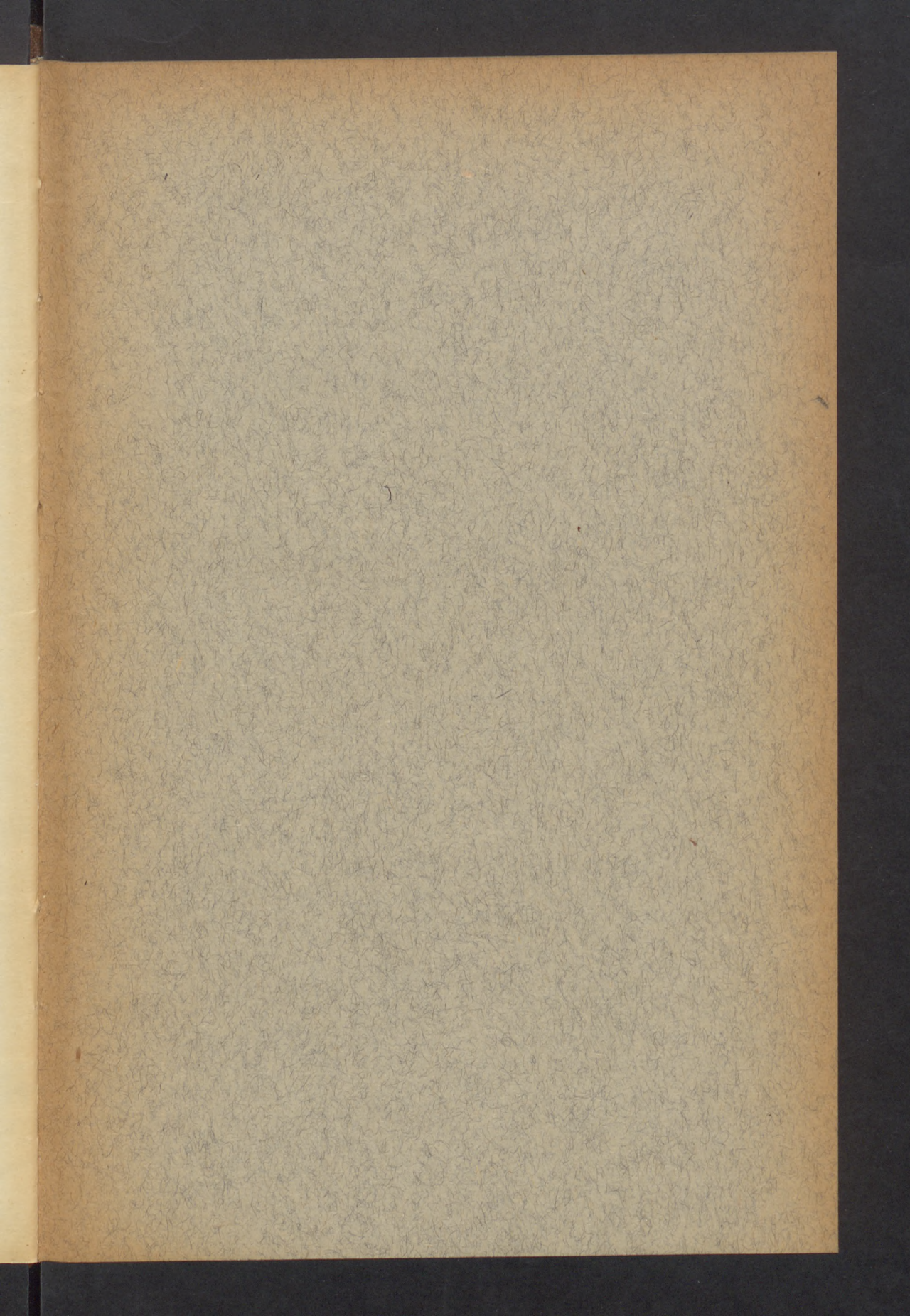

³¹⁾ A befolyásolás eszközei közül hogy csak egyet említsünk: egy magyarányú telepítési politika mekkora biztonsági szelepet, mily értékes erők konzerválását és milyen érvényesülési lehetőséget jelentene! Az erre nagy áldozatokkal, de minden áron kiképezendő fiatal elemeknek a lelki egészsége s ezzel egész kriminalitásunk mekkora hasznát látná! Annyi más és ezzel vetekedő haszon mellett...

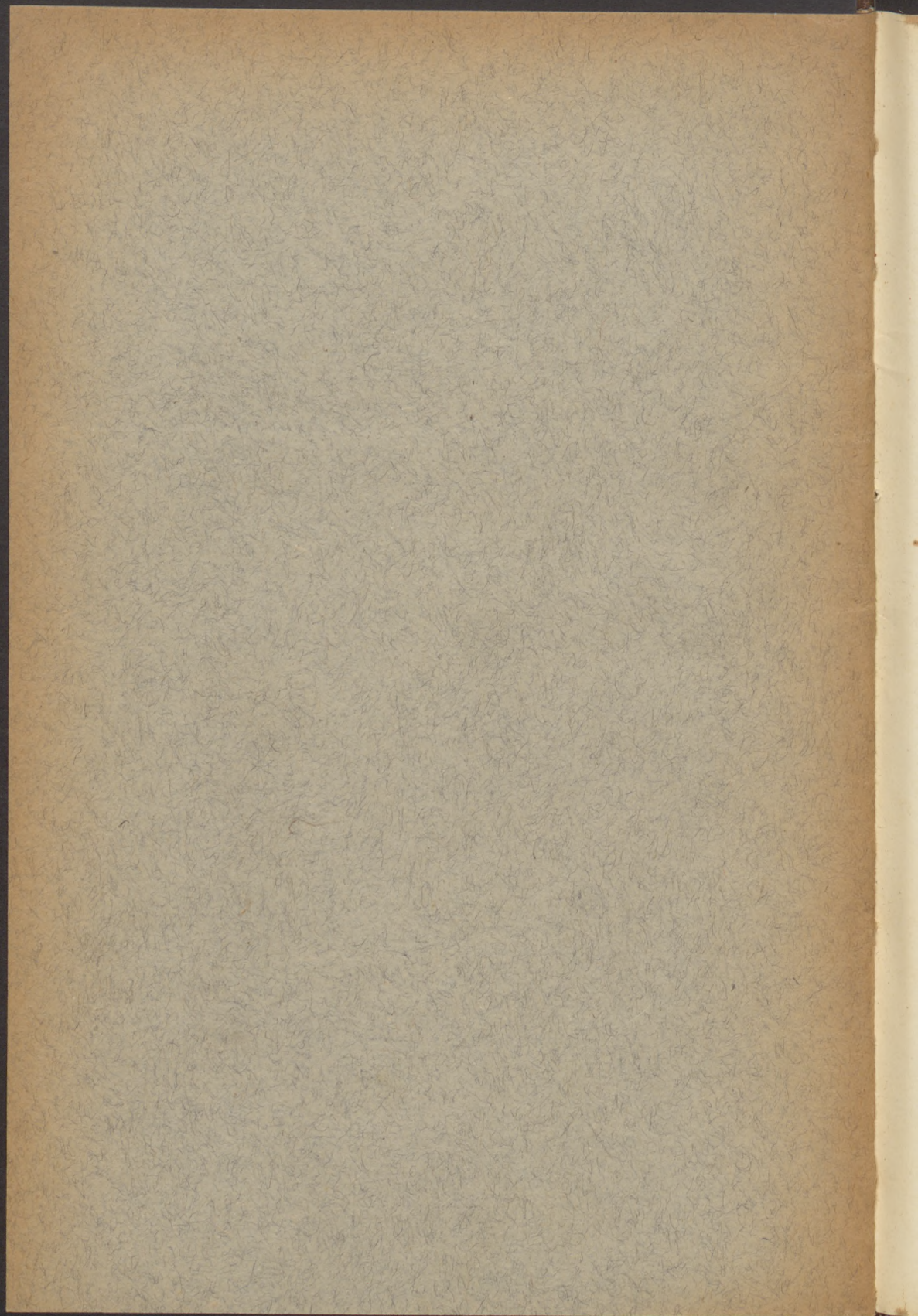

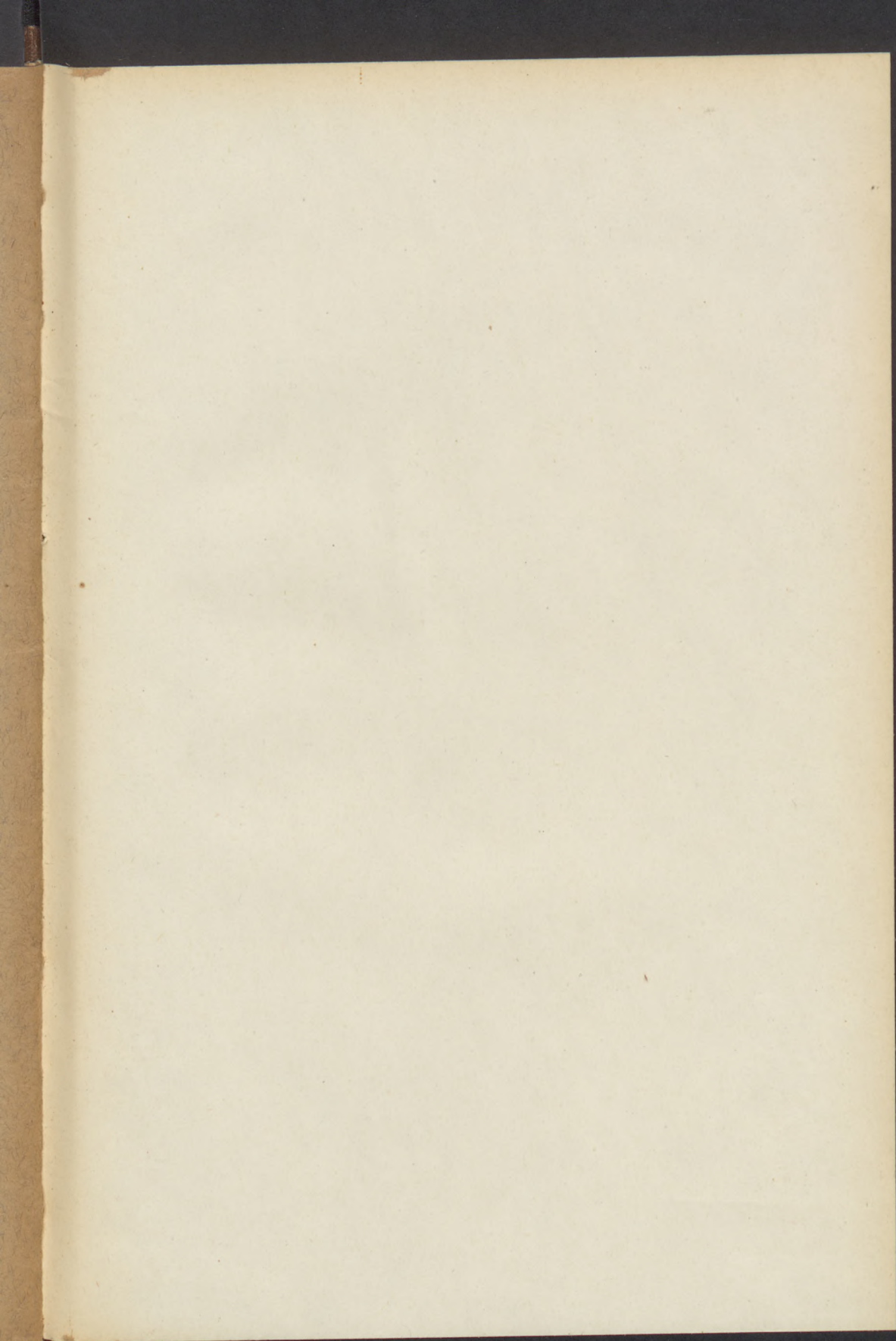

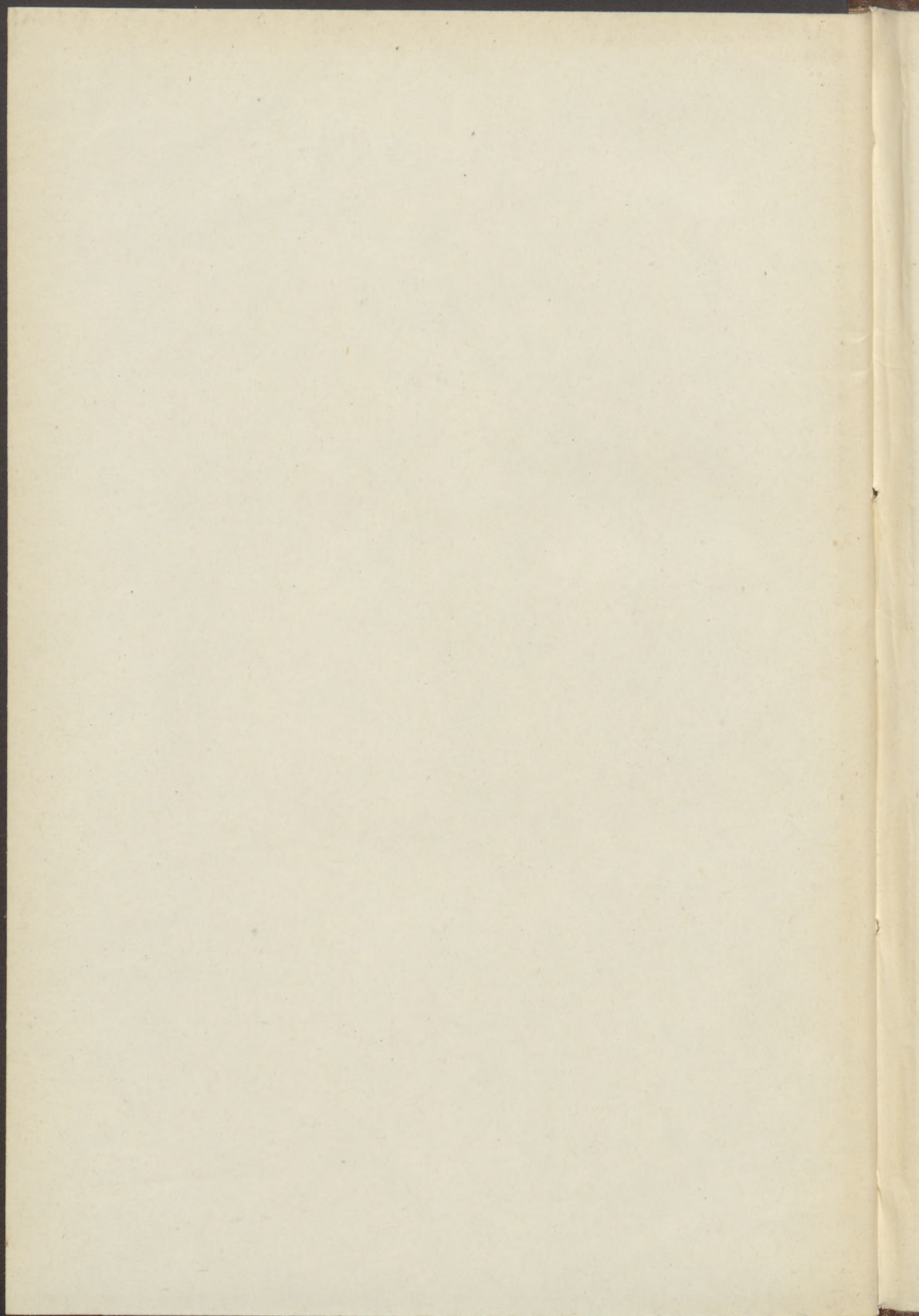

1941 AUG. -6.

